เส้นทางสู่การอยู่รอดของทุกคนในสังคมไทย

ระพี สาคริก*

"เรื่องนี้คงไม่ได้หมายความเพียงคนในสังคมไทยเท่านั้น แต่หากจะคิดสานจากสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวออกไป ก็คงต้องเริ่มต้นมองจากจุดนี้ก่อนอื่น เพื่อหวังว่าการเรียนรู้จะนำไปสู่ผลที่สมบูรณ์พร้อมยิ่งขึ้นอย่างมีเหตุมีผล"

ชีวิตเราแต่ละคนที่เกิดมา จะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีที่สุดก็แค่ถึงวันสิ้นสุดของตนเท่านั้น ไม่ว่าใครจะสนใจทำสิ่งต่าง ๆ จากแนวคิดตนเองอย่างมีอิสระหรือตามคนอื่น ดังนั้นจึงมีคำกล่าวเตือนสติไว้ว่า "จงอย่าเป็นคนคิดแบบแบกโลกเอาไว้คนเดียว" แม้จะรู้สึกว่าตนหวังดีต่อสังคม แต่ก็เป็นความหวังดีซึ่งมีเงื่อนไข "ตัวกูของกู"อยู่ในรากฐาน

โดยเหตุที่ว่า การคิดลักษณะเช่นนี้ทำให้อ่านได้ว่า แม้ตัวจะตายไปแล้วก็ยังอยากให้สังคมเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ต่อไปอีก ดังนั้นนอกจากคำเตือนสติดังกล่าวแล้วยังอาจพบคำชี้แนะต่อไปด้วยว่า "ระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่ขอให้มุ่งมั่นนำปฏิบัติจากรากฐานความคิดตนเองอย่างดีที่สุด"

---

* ศาสตราจารย์
* อดีตอธิการบดี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทบวงมหาวิทยาลัย
* อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ซึ่งประเด็นที่กล่าวแล้วนี้เอง น่าจะถือว่าคือวิถีทางอันเป็นสัจธรรมในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนที่สอดคล้องกันกับเหตุผลซึ่งกล่าวไว้ว่า "มนุษย์แต่ละคนเกิดมาเพื่อการเรียนรู้ซึ่งมีวิถีทางมุ่งสู่ความจริง" โดยเหตุที่การนำปฏิบัติจากรากฐานความคิดตนเอง ได้อย่างมั่นคง ย่อมนำไปสู่การมองเห็นความจริงซึ่งปรากฏอยู่ท่ามกลางกระแสอีกด้านหนึ่งชัดเจนยิ่งขึ้น

เรามักนิยมพูดกันว่า "ยุคนี้คือยุคข้อมูลข่าวสาร" แต่การเน้นมองภาพสู่ทิศทางนี้มากขึ้นย่อมทำให้ห่างจากความรู้สึกซึ่งควรคิดได้ว่า "ความจริงเป็นสิ่งไม่มียุคสมัย" ยิ่งขึ้นไปอีก อนึ่ง โปรดอย่าเข้าใจว่าผู้เขียนปฏิเสธความสำคัญของข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้และทั้งนั้น เรายอมพบความจริงเช่นกันว่า บุคคลผู้ซึ่งรากฐานตกอยู่ในภาวะยึดติด มักมีแนวโน้มที่จะคิดเช่นนั้น จนกว่าจะสามารถปลดตัวเองออกสู่อิสรภาพได้สำเร็จถึงระดับหนึ่งจึงจะเข้าใจอย่างถ่องแท้

ดังนั้นในโอกาสนี้จึงขอชี้แจงว่า ข้อมูลข่าวสารซึ่งสืบเนื่องมาจากสื่อที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ถ่ายทอดพฤติกรรมและแนวคิดของมนุษย์เอง ไม่ว่าจะก้าวหน้าไปไกลแค่ไหน หากขาด "สื่อธรรมชาติ" ซึ่งควรจะมีอยู่ในรากฐานความรู้สึกอันบริสุทธิ์ของแต่ละคน ย่อมมีเหตุมีผลหวนกลับมาสร้างความเสียหายให้แก่ตัวเองอย่างแน่นอนที่สุดไม่ว่าเร็วหรือช้า

ดังนั้น ถ้าใครสามารถอนุรักษ์ขุมพลังของสื่อธรรมชาติไว้ได้น่าจะช่วยให้เชื่อมั่นว่า สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้จากความเจริญด้วยคุณสมบัติอย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วยให้สามารถเรียนรู้ความจริง โดยที่มีความเข้าใจทั้งโลกและธรรมชาติซึ่งอยู่บนรากฐานเดียวกันได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ทุกวันนี้เราแต่ละคนและดูว่าจะมีการเพิ่มปริมาณมากขึ้น ที่เริ่มเกิดความรู้สึกว่า สังคมซึ่งตนเป็นส่วนหนึ่งได้สะท้อนภาพความจริงให้เห็นสิ่งเลวร้ายที่มีความรุนแรง และขยายขอบข่ายกว้างขวางรวดเร็วยิ่งขึ้นเป็นลำดับ สิ่งซึ่งเห็นชัดมากอีกทั้งใกล้ตัวและใจ โดยที่มีธรรมชาติปรากฏออกมาสู่บรรยากาศภายนอกอย่างชัดเจนมาก น่าจะได้แก่ "ปัญหายาเสพติด" นอกจากนั้นเห็นจะได้แก่ "การปล้นสะดมทุกรูปแบบ" แม้การปล้นธัมมะจากประชาชน ซึ่งน่าจะถือเป็นที่สุดแล้วหรืออาจกล่าวได้ว่า "ลึกซึ้งร้ายแรงยิ่งกว่าการปล้นธนาคารเสียอีก"

จากเงื่อนไขดังกล่าว ถ้ามองได้ลึกถึงระดับหนึ่งน่าจะพบว่า "การพนัน" ก็ดี "การเน้นใช้อำนาจแก้ไขปัญหา" ก็ดี รวมถึงอบายมุขทุกรูปแบบ ถือเป็นสิ่งทำลายภูมิปัญญาคนในสังคมอย่างถึงรากฐาน แต่ถ้ามีคนเห็นได้ถึงย่อมบ่งบอกถึงความจริงเช่นกันว่า หากมีเพิ่มขึ้นถึงจุดหนึ่งย่อมกำหนดให้วิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้รับการฟื้นคืนสู่สภาพปกติบนพื้นฐานธรรมชาติให้สามารถเชื่อมั่นได้ แต่ถ้ามีคนมองไม่ถึงเพิ่มขึ้น สังคมก็คงต้องตกต่ำลงไปอีก

การออกกำลังกายเป็นส่วนหนึ่งซึ่งอยู่ในระบบอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคน แต่การกีฬาก็เป็นสิ่งแฝง ไว้ด้วยกิเลสของมนุษย์ไม่ว่ามากหรือน้อย ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อมีกิเลสเข้าไปแอบแฝงอยู่ในรากฐานย่อมหยุดได้ยาก หากคงบานปลายมากขึ้น อีกทั้งนำมาอ้างจนเป็นนิสัยเพื่อหวัง

สนองกิเลสแห่งตนต่อไปอีก ดังจะพบคำกล่าวที่ว่า "กีฬาคือการออกกำลังกาย" ซึ่งจริง ๆ แล้ว "กิเลสทำให้มนุษย์แสดงออกในลักษณะที่เรียกว่า "หลอกตัวเอง" มากกว่า

หากพิจารณาถึง "การออกกำลังกาย" ซึ่งควรผสมผสานกันไปกับธรรมชาติของชีวิตมนุษย์อย่างแท้จริงแล้ว การทำงานมุ่งมั่นสร้างสรรค์ทุกสิ่งทุกอย่างในวิถีชีวิตประจำวันอย่างมีความสุขแม้ช่วยพ่อแม่กวาดบ้าน ย่อมถือว่าคือการออกกำลังกายอย่างได้สัดส่วน รวมถึงมีผลสร้างจิตสำนึกให้ตนมีความเป็นคนโดยไม่ต้องแยกมาทำให้ยึดติดรูปแบบมากขึ้น

"แนวคิดในการอนุรักษ์ธรรมชาติซึ่งเน้นวิธีแก้ไขปัญหาด้วยการใช้อำนาจทำลายเพื่อนมนุษย์" ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งซึ่งสะท้อนปัญหาที่ส่งผลทำลายมากกว่าสร้างสรรค์ดังจะพบกับกรณีตัวอย่าง คือ ในช่วง 30 ปีก่อนก็เริ่มต้นจากการไล่จับคนเก็บของในป่า เมื่อเวลาผ่านมาถึงปัจจุบันก็ลุกลามมาถึงขั้นไล่จับคนกลางใจเมืองหลวง – จึงพบว่า "กฎหมายก็ถูกกำหนดโดยคนซึ่งมีกิเลสหนาขึ้น และมีนิสัยชอบนำเอากฎหมายมาอ้างเพื่อหวังสนองกิเลสแห่งตน" ซึ่งจริง ๆ แล้วหากยังพอมีสติย่อมหวนกลับมาคิดได้ว่า "เราอนุรักษ์ป่าไว้ก็เพื่อคน การลงมือทำลายคนเช่นเดียวกับตนก็คือคนเห็นแก่ตัว"

ดังนั้นการอ้างว่า "เพื่อต้องการให้ป่าอยู่ แต่กลับทำลายคนซึ่งควรมีโอกาสพัฒนาขึ้นมาบนพื้นฐานคุณธรรมและจริยธรรม" น่าจะทำให้ผู้ซึ่งยังปรกติอยู่ฉุกคิดได้ถึงคำตอบจากคำถามซึ่งตั้งขึ้นถามตัวเองว่า "ใครเป็นผู้ทำลายป่ากันแน่" หากเข้าใจถึงความจริงย่อมอ่านได้ชัดเจนว่า "ถ้ามนุษย์มีคุณธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ย่อมมีคุณธรรมต่อป่าและสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏเป็นสัจธรรมร่วมด้วยเสมอ" แต่ภาพที่ปรากฏเห็นได้ทุกวันนี้กลับพบว่า "ยิ่งคิดแลปฏิบัติเพื่อต้องการอนุรักษ์ ก็ยิ่งทำลายคน และยิ่งอนุรักษ์ป่า ป่าก็ยิ่งหมดไปกลายเป็นกิเลสมนุษย์ซึ่งหนาแน่นยิ่งขึ้นเป็นอีกด้านหนึ่งของธรรมชาติ"

"ปัญหายาเสพติด" ซึ่งปัจจุบันปรากฏเป็นความจริงให้เห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะเน้นที่ "เยาวชนและคนในกลุ่มด้อยโอกาส" วัดผลจากความรู้สึกซึ่งกล่าวไว้ในช่วงแรกแล้วว่า "สื่อธรรมชาติของมนุษย์" ซึ่งหากมีความจริงใจ น่าจะมีความแน่นอนให้เชื่อถือได้มากกว่าการอ้าง "ใบเสร็จรับเงินหรือตัวเลขซึ่งเป็นเพียงหลักฐานในด้านรูปวัตถุ" เท่านั้น การเน้นแก้ไขปัญหายาเสพติดก็ยังคงมุ่งใช้อำนาจจับกุมด้านเดียวอย่างชัดเจนมาก ในเมื่อเด็กและเยาวชนและคนในกลุ่มด้อยโอกาส ยังขาดการพัฒนาจากความจริงใจภายในรากฐานผู้ใหญ่ซึ่งมีอำนาจเหนือทุกระดับย่อมทำให้สังคมจำต้องตกต่ำลงไปอีก แม้การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจก็ยังคงตกอยู่ในสภาพซึ่งมองไม่เห็นมนุษย์จึงหวังอะไรจริงจังไม่ได้

อนึ่งจากภาพสะท้อนดังกล่าว หากหันมาดูความรู้สึกของคนจำนวนไม่น้อยมักสะท้อนออกมาในลักษณะสอดคล้องกันว่า "ดีแล้ว ต้องปราบให้นักจริง ๆ จึงจะได้ผล" ทำให้เห็นว่า "หลงนิยมการใช้อำนาจปราบปรามด้านเดียว" ซึ่งจริง ๆ แล้วก็คือ "เรื่องปลายเหตุ" เพราะหากมองที่ "ต้น

เหตุ" คงต้องมองเห็นหลักธรรมซึ่งเป็นหลักความจริงของทุกชีวิตอีกทั้งเน้นความสำคัญที่ "วิถีการเปลี่ยนแปลง" ในองค์ประกอบของสังคมซึ่งมีผู้ใหญ่เป็นหลัก เพื่อหวังถ่ายทอดสัจธรรมให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้จึงน่าจะได้คำตอบที่แท้จริงว่า "ผู้ใหญ่ควรจะเติบโตขึ้นมาอย่างสอดคล้องกันระหว่างด้านรูปวัตถุและอำนาจ หากวิถีชีวิตเน้นความสนใจใช้ประสบการณ์เพื่อเรียนรู้ตนเอง ซึ่งมีเหตุผลช่วยให้รากฐานจิตใจเปิดกว้างและเข้าถึงสัจธรรมลึกซึ้งยิ่งขึ้น การนำปฏิบัติย่อมเกิดศรัทธาแก่คนทั่วไปโดยเฉพาะชนรุ่นหลังเป็นธรรมชาติ"

ทำให้นึกถึงช่วงระหว่างกลางเดือนมกราคม 2540 ซึ่งมีรายการโทรทัศน์ที่นำเอาเด็กกลุ่มหนึ่งหลังจากได้รับการบำบัดยาเสพติดถึงระดับหนึ่งแล้วมาให้สัมภาษณ์ในรายการ "สิ่งซึ่งเด็กกล่าว ควรถือว่าเป็นความจริงที่สอนผู้ใหญ่อย่างชัดเจน" หากมีใครย้อนถามกลับมาว่า "เชื่อได้อย่างไรว่าเป็นความจริง" บางคนอาจตามมาด้วยคำถามต่อไปอีกว่า "ไหนล่ะหลักฐาน" ดังเช่นที่เคยชี้แจงความหมายไว้แล้ว หากสามารถเข้าได้ถึง

ความจริงตามความหมายนี้ คงเป็นอีกด้านหนึ่งซึ่งหมายถึงสัจธรรมของจิตใจและชีวิตคน หากเข้าถึงได้คงไม่ต้องมีหลักฐานใด ๆ ในด้านวัตถุแล้ว และความจริงที่หมายถึงคงไม่ใช่เป็นของบุคคลใดทั้งสิ้น หากหมายถึงกฎธรรมชาติโดยแท้ ซึ่งใครเข้าถึงย่อมสามารถหยั่งรู้ได้ทุกเรื่อง ส่วนใครจะเข้าถึงเร็วหรือช้าย่อมต่างกันแต่เพียงรากฐานแห่งกรรมเท่านั้น.

เด็กกลุ่มดังกล่าวพูดว่าอย่างไรหรือ ถึงได้ทำให้ผู้เขียนและอาจมีอีกหลายคนรู้สึกว่า คือคำสอนซึ่งผู้ใหญ่หลายคนในยุคปัจจุบันพึงสังวรณ์ไว้คือ "พวกผมฟื้นคืนดีขึ้นมาได้เพราะเกิดความรู้สึกอบอุ่น เนื่องจากมีผู้ใหญ่ที่เข้าใจเราทำให้มองเห็นความหวังของชีวิต แม้แต่ตำรวจซึ่งรับผิดชอบโดยตรงก็ยังเรียกพวกผมว่าลูก ๆ ซึ่งไม่เคยได้พบมาก่อน เพราะโดยทั่วไปก็เอาแต่ใช้อำนาจจับกุม"

สิ่งซึ่งเด็กระบายออกมาจากหัวใจนี้แหละคือความจริงของชีวิตระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ที่สามารถนำวิถีการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปสู่การสร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริง หากเกิดขึ้นได้และกระจายออกไปสู่คนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ใช่ทำอย่างสร้างมันขึ้นมาเป็นมายาภาพ

"ความเข้าใจจากรากฐานที่แท้จริงกับการใช้อำนาจเป็นสิ่งอยู่ร่วมกัน แต่อยู่คนละด้าน หากเข้าใจจริงย่อมมีความจริงใจในการนำปฏิบัติโดยละลดการใช้อำนาจแก้ไขปัญหาลงมาเป็นเพียงส่วนเสริมแต่งอย่างเป็นธรรมชาติ" สังคมจะฟื้นคืนสู่สภาพปรกติได้ ผู้ใหญ่ในครอบครัวต้องมีความเข้าใจลูกหลาน ญในหน่วยการบริหารงานพึงต้องเข้าใจในผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจ และผู้ใหญ่ในระดับประเทศพึงต้องเข้าใจประชาชน รวมถึงผู้ใหญ่ในสังคมพึงต้องเข้าใจเยาวชน อีกทั้งไม่มีความรู้สึกแบ่งแยกว่านี่คือเยาวชนที่เป็นลูกหลานตัวเองหรือลูกหลานคนอื่นหากควรให้ความสนใจอย่างสานถึงกันหมด

วารสารวิทยบริการ
ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2540

ถ้าเห็นได้ว่าสังคมปัจจุบันกำลังตกอยู่ในสภาพที่สวนทางกันกับสัจธรรมซึ่งได้กล่าวมาแล้วย่อมบอกได้ว่า ยังคงมุ่งสู่ทิศทางซึ่งตกต่ำลงไปอีกโดยไม่จำเป็นต้องนำเอาตัวเลขหรือหลักฐานใด ๆ มากล่าวอ้าง "เพราะความจริงเป็นสิ่งเชื่อถือได้ยิ่งกว่าหลักฐานทุกรูปแบบซึ่งเป็นเพียงด้านรูปวัตถุ"

ยังมีอีกสองประเด็นซึ่งมองเห็นว่ามีการร่วมกันอยู่ ประเด็นหนึ่งคือ "การอยู่รอดของมนุษย์" ซึ่งไม่ได้หมายถึงการเอาตัวรอด กับอีกประเด็นหนึ่งคือ "การเรียนรู้ความจริง" ถ้าสามารถมองเห็นสัจธรรมน่าจะรู้ว่า ยังมีสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าภาวะอยู่รอดของมนุษย์" ไม่เช่นนั้นแล้วมนุษย์ในแต่ละสังคมก็คงต้องอยู่ค้ำฟ้าคาแผ่นดิน จึงยังมีความจริงให้พิสูจน์ต่อไปได้อีกว่า "ถ้ามองในด้านรูปแบบอย่างไม่ยึดติดย่อมเห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อมีการเกิดย่อมมีการดับเป็นธรรมดา" หากใครเข้าใจได้ย่อมไม่ทุกข์ และทำงานตามหน้าที่ได้โดยไม่เน้นการใช้อำนาจ อีกทั้งไม่รู้สึกท้อถอยคงเน้นวิธีแก้ไขปัญหาด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงามอย่างมั่นใจได้ ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้น บุคคลผู้เข้าใจจริงแล้วย่อมไม่คิดว่า ตนจะต้องเป็นที่พึ่งให้คนอื่น แต่จากธรรมชาติภายในรากฐานซึ่งนำปฏิบัติ ย่อมทำให้คนอื่นรู้สึกว่าตนเป็นที่พึ่งทางใจได้ไม่มากก็น้อย หากวิถีทางซึ่งตนนำปฏิบัติยังคงมีความแน่วแน่อยู่กับการมุ่งเรียนรู้ถึงคุณค่าของการหยั่งรู้ถึงความจริงจนถึงที่สุดซึ่งคงไม่พ้นภาวะสำรวจตัวเองอย่างต่อเนื่องที่ช่วยให้ตนมองเห็นภาพเด่นชัดยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทำให้รู้ว่า "สังคมทุกรูปแบบซึ่งปรากฏอยู่ในโลกปัจจุบัน กำลังมุ่งวิถีทางสู่ภาวะทำลายตัวเองยิ่งขึ้นตามเหตุและผล"

บุคคลใดที่ยังไม่อาจไปถึงจุดละจากกระแสซึ่งมุ่งไปสู่ด้านหน้าได้ ย่อมยังคงตกอยู่ในสภาพที่ไม่อาจปลดปล่อยตัวเองออกมาจากวิถีทางซึ่งกำหนดให้ตนต้องถูกทำลายเพราะเหตุอันมีที่มาอยู่ในตนเองร่วมกับคนอื่น ดังเช่นที่กล่าวกันว่า "กรรมย่อมสนองด้วยกรรม" อย่างปราศจากการเลือกรูปแบบ ในเมื่อทุกสิ่งเกิดได้อย่างอิสระย่อมดับได้อย่างอิสระเช่นกัน

ส่วนบุคคลผู้เข้าใจจริงแล้วย่อมเข้าใจคนเหล่านี้ด้วย จึงไม่ลุ่มหลงหรือนำมาถือสา คงเหลืออยู่ความรู้สึกว่า "ทุกชีวิตและทุกสิ่งคือครูอันประเสริฐสุดอย่างเท่าเทียมกันหมด"

****

28 มกราคม 2540